

**Nemzetközi Kapcsolatok
Doktori Iskola
Nemzetközi és Biztonsági
Tanulmányok alprogram**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Illés Zoltán

Párhuzamos államépítések Dél-Szudánban

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. habil. Csicsmann László

egyetemi docens

Budapest, 2017

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Illés Zoltán

Párhuzamos államépítések Dél-Szudánban

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. habil. Csicsmann László

egyetemi docens

© Illés Zoltán

Tartalomjegyzék

1. A kutatás áttekintése és célja	4
2. Módszertan és hipotézisek.....	6
3. A kutatás eredményei	14
4. Főbb hivatkozások	19
Elsődleges források	19
Másodlagos források.....	20
5. A szerző témában megjelent publikációi	26

1. A kutatás áttekintése és célja

A disszertációban a nemzetközi kapcsolatok elméletein, az általános államépítési és államfejlődési elméleteken és a politikai afrikanisztika kutatási módszerein alapuló vizsgálati keret felállításával és használatával kísérletet tettünk a dél-szudáni állam építésének és fejlődésének átfogó elemzésére. A részletes esettanulmány elkészítése során a vizsgálati keret kutatási iránymutatása mellett a dél-szudáni specifikus szakirodalom feldolgozása is megtörtént.

Az elemzés eredményei gazdagíthatják az államépítési elméleti tudományos vitákat, elősegíthetik a dél-szudáni államépítések és államfejlődés kritikai vizsgálatát, valamint alkalmazásuk eredményesebbé teheti a lokális államépítési gyakorlatot.

Az államépítés és államformálódás vizsgálata kurrens és rendkívül fontos téma mind elméleti, mind pedig gyakorlati szempontból. Az államépítés célországai általában konfliktustól sújtott, vagy abból kilábaló törékeny / gyenge államok, amelyek biztonsági kockázatot jelentenek lokális, regionális és globális szinteken.

Az államépítés aktív és az államfejlődés passzív fogalmainak, folyamatainak elemzése és értékelése, amit az esettanulmányban Dél-Szudán vonatkozásában megtettünk, elengedhetetlen feladat egyrészt az államépítési politikák és célterületen való megvalósításuk elméleti megalapozásához, másrészt az államépítési elméletek és gyakorlatok kritikájához, megújításához, vagy éppen elvetéséhez.

A kutatás a szakirodalomban elemzett egyedi államépítési gyakorlatok (Afganisztán, Irak, Bosznia, Koszovó, Sierra Leone, Libéria) és az államépítési lokális, regionális és globális (általános) elméletek feldolgozása során felállított általános elméleti keretet tesztelte az esettanulmányon.

A kutatás alapvetően deduktív, mivel az általános és afrikai specifikus államépítési elméletek érvényességét tesztelte az esettanulmányon, ám az esettanulmány során végzett elemzés során levont következtetések visszahatnak az államépítés elméleti kutatására, az államépítési politikák globális és regionális központokban történő meghatározására. A kutatás egyes eredményei tehát nemcsak lokálisan, hanem regionálisan és globálisan is alkalmazhatók elméleti és gyakorlati vonatkozásokban.

Az esettanulmány tárgya az államépítéssel kapcsolatos szakirodalomban csak a legutóbbi években jelent meg példaként, vizsgálandó alanyként, tehát a meglévő államépítési tapasztalatokat elméletileg kamatoztatni lehetne az országban. Az elemzés során azonban

megállapítottuk, hogy Dél-Szudán specialitásai (afrikai gyarmatosító, késői függetlenség, jószágalapú gazdaság, folyamatos konfliktus) nem engedik meg valamiféle sablon alkalmazását, ám egyes jellemzői előfordulnak más államépítési „alanyokban”, így az elemzés során levont következtetések és megfigyelések gazdagíthatják az államépítési elméleteket és azok alkalmazását nemcsak Dél-Szudánban, hanem más, az esettanulmánnyal megegyező jellemzővel, vagy jellemzőkkel rendelkező helyen bárhol a világban.

Az összehasonlító elemzés egyes afrikai konfliktusrendezések és államépítések esetében gyümölcsöző a hasonló problémakörök (múltbeli) létezése miatt. Ebben a kontextusban gondolunk a multietnikai államokban megtörtént sikeres konfliktusrendezésekre (Libéria, Ruanda) és nemzetépítési modellekre (Dél-Afrika, Botswana) és a felszabadító mozgalomból kormánypárttá, hatalmon lévő elitté váló harcosok kihívásaira (Etiópia, Dél-Afrika).

A kutatás egyetlen időbeli határa 2017 júniusa, azaz a disszertáció befejezésének pillanata. Az ezután következő, az esettanulmány kontextusában lényeges változásokat a meglévő tervek (ARCSS¹ ütemterv, elnöki beszédek, stb.) és az elemzés eredményei alapján feltételezzük.

A kutatás csupán az esettanulmány bizonyos aspektusaiban alkalmazott térbeli határokat: egyrészt a dél-szudáni államépítésekénél, amelyek Dél-Szudán államhatárain belül történő események, másrészt a későbbiekben definiált külső és belső terminológiák alkalmazásánál.

Meggyőződésem, hogy a dél-szudáni államépítés kutatása nemcsak Dél-Szudán jövője, hanem az afrikai állam, az államépítési projektek, az ENSZ békefenntartás és tágabban a világ biztonsági és gazdasági kérdései szempontjából is releváns olyannyira, hogy változást követel a nemzetközi közösség és az uralkodó elit részéről.

¹ Agreement on the Resolution of the Conflict in the Republic of South Sudan, a 2013-ban kitört második déli polgárháborút lezárni hivatott békemegállapodás, melyet 2015 augusztusában írtak alá a főbb polgárháborús felek.

2. Módszertan és hipotézisek

A disszertáció a dél-szudáni államépítések elemzésének vonalán felállított egy olyan, a nemzetközi kapcsolatok bizonyos elméleteire és az államépítési elméletekre támaszkodó analitikus keretet, amely megválaszolta a következőkben ismertetett kutatási kérdéseket:

Milyen államépítési technikákat alkalmaztak és alkalmaznak a külső és belső államépítési aktorok Dél-Szudánban?

A Dél-Szudánban alkalmazott államépítési technikák milyen eredményekkel jártak a *virtuális*, avagy *látható* és a *reális*, avagy *láthatatlan* politikai terekben?

A Dél-Szudánban alkalmazott államépítési technikák és eredményeik milyen kapcsolatban állnak a jelenlegi polgárháborús helyzet kialakulásával és lehetséges megszüntetésével?

Az imént megfogalmazott kutatási kérdések megválaszolásához elengedhetetlen volt az alapfogalmak és terminológiák pontos definiálása. A definiálási, konceptualizálási rész az állam fogalmának definiálásával indul.

Az állam klasszikus, *vesztfáliei*, *statikus* definíciója szerint a szuverén állam földrajzilag jól körülhatárolható, állandó lakossággal rendelkező intézmény, melynek kormányzata elméletben korlátlan hatalommal rendelkezik az adott területen és alkotmányosan független minden külső kormányzattól.

Természetesen szigorú értelemben Dél-Szudán (mint oly sok más állam) nem teljesen felel meg a fent említett kritériumoknak, hiszen határa sok helyen vitatott², és a kormány nem rendelkezik teljhatalommal az állam teljes területén (nem csak a polgárháború, hanem az állam általános dinamikája, gyengesége, fejletlensége miatt sem).

A vizsgált államot, Dél-Szudánt komplex belső dinamikája mellett külső hatások is érik: a nemzetközi térben kapcsolatban áll sok más állammal és nem állami szereplővel, a kapcsolati háló időben is váltakozik. Az állam nemzetközi térben való vizsgálatához tehát a statikus államdefiníció nem elegendő.

A következőkben ismertetett, *dinamikus*, az államot folyamatként értelmező, az államépítés államra gyakorolt hatásainak elemzésére sikeresen alkalmazott (de Guevara, 2008, 361. o.), szociológiai ihletésű államdefiníció azonban sokkal inkább megfelelő a jelen kutatáshoz is: az állam egy hatalmi mező, amelyet az erőszak alkalmazása és fenyegetése jelölt

² A Szudánnal közös új határ több pontján kívül a kenyai határ egy része sem delineaált, az Ilemi háromszöget Kenyán és Dél-Szudánon kívül Etiópia is magának követeli.

ki. Az államot egyrészt formálja egy a területen koherens, ellenőrző szervezet *képe*, amely szervezet képviseli az adott terület által meghatározott lakosságot, másrészt az államot formálják a területén az államot képviselő személyek és hivatalnokok tevékenységei, *gyakorlata* (Migdal - Schlichte, 2005, 15. o.). Ebben a megközelítésben az *állam képe* és az *állam gyakorlata* az állam párhuzamosan létező és egymásra kölcsönösen ható két dimenziója.

Az állam dinamikus, folyamatként való értelmezése egyrészt lehetőséget ad a konstruktivista megközelítésre, azaz a kultúra és identitás beépítésére az elemzésbe, ilyen módon kiegészítve a realista és liberális fölméletek paradigmáját (Kiss J, 2013, 11. o.), másrészt lehetővé teszi az állam fejlődésének röppályaként, történeti folyamatként való felfogását és elemzését (Bayart, 2009, 180. o.).

Az állam fogalmi meghatározása után a külső és belső államépítés konceptualizálásához először meghatároztuk az államépítés fogalmát.

Az államépítés az 1990-es és 2000-es években új kormányintézmények kialakítását és a már meglévők megerősítését jelentette (Fukuyama, 2005, 7. o.), amelynek célja a nem nyugati államok gyengeségeinek felszámolása volt a nyugati állam exportja révén (Badie, 2000, 48-57. o.), működő demokrácia, működő piacgazdaság és a burjánzó civil társadalom létrehozásával (Marton, 2009, 19. o.). Az ideológiai háttérrel a neoliberalizmus elméleti rendszere által létrehozott liberális béke eszméje biztosította, a szilárd hit abban, hogy az állam alapvetően egészséges és a problémát okozó személyek, csoportok, dinamikák, amelyek „nem liberálisak”, külső beavatkozás, iránymutatás révén megváltoztathatók, így meggyógyítva a beteg államot (Chandler, 2016, 4. o.), orvosolva a gazdasági és biztonsági problémákat és létrehozva, illetve megerősítve a demokráciaimporthoz szükséges intézményeket. Azonban ez a modell a gyakorlatban rugalmatlannak és túlzottan leegyszerűsítettnek bizonyult (gondolhatunk pl. Boszniára, Koszovóra és Afganisztánra), a történelemnek „nem lett vége” és a Zakaria-féle illiberális demokráciák sokasága van jelen ma is a nemzetközi térben.

A neoliberális demokráciaexport kritikájaként Csicsmann László a huszonegyedik századi államépítést Bertrand Badie nyomán újraimportált államként írja le, amelynek sikerességéhez a külső és belső államépítési folyamatok összhangja, valamint a külső aktorok kulturális és politikai felkészültsége is elengedhetetlen (Csicsmann, 2009, 15. o.). Az 1990 és 2010 közötti két évtizedben folytatott államépítés egyik kritikájaként továbbá fontos megjegyeznünk, hogy az „arab tavasz” eseményei az államépítéssel kapcsolatos szakirodalom számos tételét cáfolták gyakorlati rugalmatlanságuk, alkalmazhatósági problémáik okán.

Az importált állam és a liberális béke univerzalista megközelítései és a nyugati központokban megálmodott politikák helyben, azaz *fentről lefelé* történő implementációja túl

sok strukturális problémát hordozott magában: az alapvető legitimációs kérdéseken túl ahelyett, hogy a modell modern, a globális kormányzással kompatibilis államokat hozott volna létre, egyidejűleg eredményezte az állam *nemzetköziesülését* és *informalizálódását* (de Guevara, 2008, 350. o.). Az új elemeket (pl. törvényhozás intézménye) látszólag beépítette (*nemzetköziesülés*), ám azokat saját dinamikájának megfelelően lefordította, átértelmezte (*informalizálódás*).

A disszertációban tágabb értelemben használjuk az államépítés fogalmát, ami alatt a külső „segítség” mellett a dél-szudáni kormány és az elit államépítő tevékenységét, valamint a dél-szudáni nem állami szereplők államépítési törekvéseit is értjük. Innen a párhuzamos államépítések gondolata.

A külső „segítő” államépítés vizsgált államunkban két alapvető irányvonalat követ, „segít” az új államnak a nemzetközi térbe való beilleszkedéshez és „segít” a hosszú háborúkat követő konfliktus utáni, ill. közbeni újjáépítésben. Látni kell azonban, hogy a külső államépítés már bevett sémákat alkalmaz, ezzel lényegileg nem változtat az elmaradott, elnyomott lakosság és a kizsákmányoló elit viszonyán, fenntartja az évtizedes segélyfüggőséget és kevés eredménnyel keresi a megoldást az ENSZ békefenntartás problémáira.

A belső államépítés motorja leginkább a túlélés, az érvényesülés és a gyarapodás mind az elit, mind pedig a lakosság és a helyi nem állami szereplők (Dél-Szudánban a csupán a fővárosban és egyes tartományi központokban jelenlévő, ám erősen ellenőrzött civil szféra mellett leginkább az ország minden területén jelenlévő és általában a lakosság bizalmát élvező egyház³) részéről, csakhogy az elit túlélésének eszközei polgárháborús helyzetben ütköznek a lakosság túlélésével és a lokális államépítésekkel. Az elit egyre késlelteti a mára már független állam lakosságának „felszabadítását”, a *láthatatlan* dimenzióban a gyarmati uralkodás logikájának továbbvitelével és lakosságra kényszerítésével próbálja megtartani a megszerzett hatalmat, a *látható* dimenzióban pedig a demokratizálódó, épülő állam kirakatát mutatja mind a nemzetközi közösség, mind pedig a lakosság számára.

A neoliberális intervenció politikáinak kritikájaként elindult kormányzasi, politikai párbeszéd eredménye paradigmaváltás lett az államépítési elméletekben: a *reziliencia*⁴ pragmatikus filozófiáját használva az államépítés a 2010-es évekre egyre inkább a valóságra koncentrált. Ez a *lentől felfelé* irányuló megközelítés elhagyja a külső államépítési aktor

³ Az egyház (túlnyomórészt katolikus és epizkopális keresztény) évtizedek óta a legerősebb nem állami, nem külföldi, politikai és humanitárius szereplő Dél-Szudánban a fővárosban, Dzsudán kívül.

⁴ Rugalmasság, a külső problémákkal, fenyegetésekkel szembeni sikeres alkalmazkodáshoz szükséges képesség (Chandler, 2015, 28. o.).

paternalisztikus, külső szemlélő nézőpontját és a meglévő hálózatokra, informális realitásra, a helyi gyakorlatok és értelmezések átalakító erejére építkezve támogatja az államépítést, ezzel túllépve a liberális béke paradoxonán⁵. Ezzel a megközelítéssel megszűnhet a külső államépítés alanya és tárgya, megnyitva az utat egy együttműködő, sokkal eredményesebb államépítés felé, azonban ez a kritikai szociológiai paradigma megoldandó problémák halmazát hozza (Chandler, 2015, 48. o.), melyek újabb vitákat szülnek a *politikacsinálók*, végrehajtók és a tudományos szféra berkeiben.

Az államépítés fogalmának tisztázása után a külső és belső államépítés konceptualizálásához másodszor pedig meghatároztuk a külső és belső kifejezések értelmét a disszertáció elemzési kontextusában.

Alapvetően külső az az államépítés, melynek aktora(i) nem dél-szudáni aktor(ok), legyen(ek) akár *szilárd* (állami, szupranacionális és egyes transznacionális), avagy *folyékony* (szubnacionális és egyes transznacionális) „halmazállapotú” regionális (pl. Etiópia, AU /Afrikai Unió/, IGAD /Intergovernmental Authority on Development, az Afrika szarva régió regionális szervezete⁶) vagy globális (pl. USA, Kína, ENSZ békemisszió és ENSZ tagszervezetek, humanitárius segítséget nyújtó NGO-k, azaz nem kormányzati szervezetek) aktor(ok)⁷.

Alapvetően belső az az államépítés, melynek aktora(i) dél-szudáni aktor(ok), legyen(ek) akár a kormány, az elnök, a kormánypárt vagy a hadsereg (SPLM/A - *Sudan People's Liberation Movement / Army*) tagja, csoportja, avagy a politikai ellenzék, a fegyveres felkelők egyes csoportja, a közösségek önvédelmi csoportja, az egyház, és a főképp Dzsudában, a fővárosban jelenlévő helyi NGO-k, akadémiai csoportok és más civil szervezetek.

A szétválasztás nem szükségszerű, azonban az elemzés szempontjából igen hasznos: a külső államépítés a segélyezés, a beavatkozás és a béketeremtés mezőin mozog, az államot alakítja vagy alakítani próbálja, mindenesetre szükségképpen hat rá és kívülről befolyásolja annak röppályáját. A belső államépítés az állam belső dinamikáját, hatalmi és politikai gondolkodását követő és azt módosítani próbáló cselekmények összessége, amely a tudatosság

⁵ A liberális keret által meghatározott jogok és törvények beépítése vagy túlságosan elrugaszkodott a valóságtól és nem várt következményekkel (is) jár, vagy túlságosan is alkalmazkodik a helyi kontextushoz (kulturális relativizmus veszélye, amely potenciálisan aláássa a demokratikus elveket) és „útközben” elveszti a lényegét (Chandler, 2015, 30. o.).

⁶ AU REC (African Union Regional Economic Community)

⁷ A *halmazállapotokhoz* bővebben ld. Kiss J, 2013, 8. o.

különböző szintjein egyszerre követi saját logikáját és ad reakciót a külső államépítési és más hatásokra.

A külső-belső terminológiák használatának (jelenleg ismert) limitációi:

1. Esetenként nem egyértelmű, hogy egy államépítési aktor külső, avagy belső (azaz *hibrid*, mint pl. a dél-szudáni diaszpóra, a találóan „internet-harcosoknak” is nevezett heterogén közeg⁸, közösségi médiában folytatott propagandatevékenysége).
2. Külső és belső aktorok együttműködhetnek, illetve összeütközhetnek egy adott cselekményben, ekkor az adott esemény külső, avagy belsőként klasszifikálása problematikus.
3. Az akciók és reakciók szövevényében nem mindig deríthető ki az aktor(ok) kiléte.

A külső-belső államépítési terminológiát limitációinak ismeretében alkalmaztuk a disszertáció során.

A külső államépítési aktoroknál megkülönböztetünk északi (*ortodox*) aktorokat⁹, akik a hidegháború vége¹⁰ óta a *mainstream* neoliberális intervenció diskurzusának alapján, vagy (újabban) annak kritikája által meghatározott utakon tevékenykednek és déli (globális és regionális) aktorokat¹¹, akik a realista diskurzus (érdekérvényesítés) szerint lépnek színpadra az országban. A két csoport meghatározását az elemzési keret megköveteli, ám az egyes külső aktorok csoportosítása korántsem egyértelmű: például az AU és a kontextusban releváns regionális szervezetei déli regionális aktorok, ám a neoliberális intervenció logikája szerint avatkoznak be a dél-szudáni eseményekbe.

Az elemzéshez felhasználtuk a külső államépítések és beavatkozások és a belső dinamika és államformálódás találkozásaiából, egymásra hatásából létrejött kettős terminológiát, a *reális és a virtuális politikai terek* terminológiáját (Tüske, 2012, 24. o.).

A *reális politikai tér* az autokratikus hatalomcentralizáció tere, a nyers hatalomgyakorlás helyi formája, szinonimája a Bayart-i *láthatatlan*, amely a valódi hatalom, a *gyomorpolitika* színpada¹². Amikor a *reális térben* a külső államépítés cselekményeinek

⁸ A diaszpóra világhálón aktív, az északi országokban élő, dél-szudáni származású tagjaira utalunk.

⁹ A trojka (USA, Nagy Britannia és Norvégia), az ENSZ és tagszervezetei és más nyugati / északi állami és nem állami (főképp NGO-k) aktorok.

¹⁰ A hidegháborúban a dekolonizáció után a paternalisztikus (realista) intervenciót alkalmazták a nemzetközi állami és nem állami (leginkább az ENSZ, később a Világbank és az IMF és a nemzetközi segélyszervezetek) aktorok.

¹¹ Kína, India, Kenya, Uganda, Etiópia, az AU és tagszervezetei és más déli globális és regionális állami és nem állami aktorok.

¹² *Politique du ventre, politics of the belly*, amely kameruni közegből származó, Bayart által átvett frázis. Jelentése az, hogy az éhes embert más célok vezérlik, mint a jóllakottat, azaz a *gyomorpolitika* a valódi irányító erő, az a bizonyos *láthatatlan* (Bayart, 2009).

hatására új elem jelenik meg, akkor használhatjuk a fent említett de Guevara által definiált *informalizálódás* fogalmát.

A *virtuális politikai tér* az állami intézményrendszer importált formája, amely elfedi a valóságos döntési mechanizmusokat, végrehajtja a *reális politikai térben* született döntéseket a *virtuális politikai tér* intézményein keresztül. Ez a Bayart-i *látható* dimenzió, a *façade*, amely látszatot kelt és a *felülről lefelé* irányuló külső államépítés eredményességét sugallja. A *virtuális politikai térben* megjelenő új elemek a fent említett, de Guevara által definiált *nemzetköziesülés* folyamatát jelzik.

A disszertáció az ismertetett elméleti keretet a nemzetközi kapcsolatok elméletének különféle megközelítésein, találóbb kifejezéssel élve „szemüvegein” keresztül transzformálja és vizsgálja a dél-szudáni állam létrejöttét, fejlődését, alakulását, dimenzióit és dinamikáját.

Az elméleti keret és az elemzés nem korlátozódik a nemzetközi kapcsolatok nagy elméleteinek egyikére, a kutatás a (neo)realista, (neo)liberális, konstruktivista és újbaloldali elméleteket összehasonlító módszerrel alkalmazta, illetve észlelte és elemezte. A téma elemzése megkövetelte a nemzetközi kapcsolatok elméletének *realista* megközelítését a vizsgált állam lokális, regionális és világhatalmi színpadon való szerepének elemzésére, a *liberális* megközelítés hálózatrendszerének vizsgálatát és a posztkolonialista államokban, így (Dél-)Szudánban is népszerű újbaloldali irányzatok téziseinek alkalmazását, valamint a *dependencia* elmélet kritikai és történeti használatát is.

A kutatás módszertanának és vizsgálati keretének meghatározásához az általános és afrikaisztikai szakirodalomban a nemzetközi kapcsolatok elméleti, tranzitológiai és azon belül az államépítés és államfejlődés kérdéseire specializálódott magyar és angol nyelvű tanulmányokat és monográfiákat használtuk fel.

A gyarmatosítás alatti és utáni államépítésről kiváló munka Bertrand Badie importált államról írott munkája (Badie, 2000), amelyben a szerző a gyarmati államokra ráerőszakolt államiság kereteit azonosítja és elemzi. A posztkoloniális nemzet „feltalálásáról”, az európai minták alkalmazásáról általánosan Benedict Anderson úttörő művét, az Elképzelt közösségeket és Chatterjee eszmefuttatását a nacionalizmus és a gyarmati államok kapcsolatáról, kapcsolódásáról (Chatterjee, 1993) kell megemlítenünk.

Az államépítési elméleteket az 1990-es évektől napjainkig tekintettük át (Fukuyamától és Huntingtontól és a már említett Badie-től kezdve de Gueveráig és Chandlerig, természetesen figyelembe véve a hazai szakirodalom hozzájárulását, leginkább Kiss J László, Marton Péter, Wagner Péter, Csicsmann László, Tüske László, Rada Péter tanulmányai) részletesen, és

alkottuk meg ezek segítségével az elméleti keretet, amely a kutatási kérdések megválaszolására és a hipotézisek tesztelésére alkalmassá vált.

A dél-szudáni állam vizsgálatához elengedhetetlen volt az afrikai államiság vizsgálata, a politikai afrikanisztika vonatkozó irodalmának alapos áttekintése (Bayart, Bates, Herbst, Hyden, Reno), melynek során a vonatkozó magyar afrikanisztikai tanulmányokat (leginkább Benkes Mihály, Búr Gábor, Tarrósy István és a Pécsi Afrika kutatóközpont tagjainak tollából) szintén feldolgoztuk.

Az esettanulmány fejezeteinél áttekintettük a Dél-Szudánról írt helyi és külföldi szakirodalom angol nyelvű, mértékadó műveit. Magyar forrás a témában a szerző publikációin kívül elenyésző, a kutatás relevanciája tehát ez okból is számottevő.

A Dél-Szudánt tárgyaló szakirodalom 2009-ben elkezdett, rendkívül alapos és gondos tanulmányozása is elengedhetetlennek bizonyult a disszertáció megírásához.

A Dél-Szudánra vonatkozó szakirodalom feldolgozása az elemző műhelyek és a (Dél-)Szudánnal foglalkozó dél-szudáni és külföldi politikusok, diplomaták és a világ különböző egyetemeken oktató és kutató szakemberek (leginkább Douglas H Johnson, Edward Thomas, Jok Madut Jok, Luka Biong Deng, Lam Akol, Peter Adwok Nyaba, Amir Idris, Oystein H Rolandsen, Alex de Waal, John Young, Cherry Leonardi és az új generáció: Luke Patey, Nicki Kindersley, Daniel Large, stb.) történelmi, antropológiai, államépítési, konfliktusokat tanulmányozó, békefenntartással foglalkozó, politikaelemző könyvei, tanulmányai, riportjai, elemzései, kommentárjai mellett kiterjedt a szudáni, dél-szudáni kormány dokumentumaira, az ENSZ, az AU, az IGAD és más nemzetközi szervezetek vonatkozó dokumentumaira, jelentéseire, riportjaira, végül, de nem utolsósorban a nemzetközi hírügynökségek és hírportálok releváns híreire, kommentárjaira, riportjaira.

A forrásokat felosztottuk elsődleges forrásokra, amelyek az államépítés külső és belső aktorainak releváns határozatait, törvényeit, szerződéseit, megállapodásait, beszédeit; másodlagos forrásokra, amelyek az általános és akár tematikailag, akár területileg specifikus szakirodalom monográfiái, tanulmányai, valamint az esettanulmányra vonatkozó elemzések, riportok, cikkek, kommentárok és hírek.

A disszertáció struktúrájában a módszertani rész után elengedhetetlen volt az államépítés kontextusba helyezése: államépítés Afrikában, azon belül pedig Dél-Szudánban.

Dél-Szudán vizsgálatát két nagy részre osztottuk: az első részben a dél-szudáni állam létrejöttét, alakulását és helyzetét írjuk le (történelmi rész), a második részben pedig a párhuzamos államépítéseket vizsgáljuk (elemzési rész).

A disszertáció során végzett tudományos munkát irányító kutatási kérdések az elemzési keret felállítását követően a következő, az esettanulmány során tesztelt hipotézisek megfogalmazásához vezettek:

A. hipotézis

Feltesszük, hogy a felszabadító mozgalomból lett kormány, az SPLM a gyarmatosító állam logikáját nem változtatta meg, a reális politikai teret lényegi változtatás nélkül működteti tovább a függetlenség óta, Dél-Szudán a permanens gyarmatosítás államává lett.

(az A. hipotézis teljeskörű tesztelése során bizonyos aspektusainak megértéséhez és magyarázatához pedig megfogalmaztuk a)

B. hipotézis(t):

Feltesszük, hogy a jelenlegi dél-szudáni elitnek hiányosak az eszközei és elégtelen a motivációja a reális politikai tér átalakítására, mivel:

- *a felszabadító mozgalom nem reformálta meg a hadsereget és a mozgalmat*
- *habár az elit irányítja a kliensrendszert, a kliensrendszer is kezében tartja az elitet, változatlan a status quo*
- *a felszabadító mozgalom legitimitása a reális és virtuális politikai térben is változatlanul erős*
- *a virtuális politikai térben a külső vagy belső hatásra tett kényszerű engedmények még nem elegendők a reális politikai tér megváltoztatására*
- *sem a legalsó szintű kezdeményezések, sem a politikai és fegyveres ellenzéki tevékenység nem eredményezett reformokat a reális politikai térben*

3. A kutatás eredményei

A történelmi örökségből fakadó, folytonos ellenállásban és küzdelemben kovácsolt negatív dél-szudáni identitás (nem idegen, nem szudáni, nem dinka, stb.), a *permanens gyarmatosítás*, azaz a gyarmatosító államberendezkedés bebetonozása, a kiszervezett államépítés (nemzetközi közösség), a szolgáltatás biztosítása (humanitárius és fejlesztő NGO-k) és a kiszervezett békéltetés (egyház, helyi közösségek) kutatásunk fő észrevételei, melyek a párhuzamos államépítések fontos jellemzői.

A szokatlan körülmények között és szokatlan időben létrejött állam elitje és lakossága alkalmazkodik a külső aktorokhoz. A lakosság felhasználja a fennálló lehetőségeket, az elit kihasználja ugyanezeket a dél-szudáni belső dinamika továbbviteléhez. J.-F. Bayart szavaival élve: a láthatatlan legyőzi a láthatót. Ehhez hozzátennénk: a láthatatlan nemcsak legyőzi, hanem át is alakítja a láthatót.

A kutatási kérdések vezérelték az elemzést és az államépítések eredményeinek számbavételekor megállapítottuk, hogy habár a külső és a politikai ellenzéki, egyházi és civil belső államépítés lehetséges eredményei az elmúlt évtizedek, és különösen a 2005-2013-ig tartó békeidő során elérhetek volna a *reális politikai térbe*, ám megfelelő diplomáciai és nemzetközi jogi egységes nyomás és érdekérvényesítés hiányában ezek az államépítési eredmények a *virtuális politikai térre* korlátozódtak. Alapvető hiba volt a nemzetközi közösség dél-szudáni államépítésben érintett északi (*ortodox*) állami és transznacionális aktorainak részéről, hogy Dél-Szudánt 2011-ben nemcsak az államok között tekintette új szereplőnek, hanem sokan úgy gondolták, Dél-Szudán *tabula rasa*, kiváló államépítési alany. Ez a politikacsínáló központokban annyit jelentett, hogy az évtizedes államépítési, békefenntartási, konfliktus utáni felhalmozott újjáépítési tapasztalatok alapján a Dél-Szudánra szabott legjobb struktúrákat lehet létrehozni és kell működtetni az országban. Csakhogy a dél-szudániak már jól ismerték az államot, amely számukra mindig elnyomóként volt jelen. Az elnyomó állam mintáit a felszabadító mozgalomból kormánypárttá avanszált SPLM már a CPA (*Comprehensive Peace Agreement*, a 2005-ben aláírt, a második észak-déli polgárháborút lezáró és Dél-Szudán függetlenségéhez vezető békemegállapodás) átmeneti időszaka előtt és alatt is alkalmazta, ily módon az SPLM továbbvitte a gyarmati berendezkedést, csak a gyarmati központot hozták Dél-Szudán területén belülré (London, Kairó és Kartúm után a központ ezúttal Dél-Szudán fővárosa, Dzsuba lett).

A külső és a politikai ellenzéki, egyházi és civil belső államépítés elszalasztotta a paradigmaváltás kikényszerítésének lehetőségét a dél-szudáni politikai gondolkodásban és *politikacsinálásban* és ily módon hozzájárult a második déli polgárháború kitöréséhez.

Az A. hipotézist az elemzés során érvényesnek találtuk, tehát bizonyítottuk: a független Dél-Szudán a Szudántól való elszakadása utáni első éveiben ugyanazt a gyarmati államot reprodukálta, ami ellen évtizedekig küzdött, azaz a *permanens gyarmatosítás* állama lett. Az épülő állam a meglévő mintából és az ország belső dinamikájából adódó csapdákba esett, a dél-szudáni elit a meglévő modell alkalmazásával saját népének gyarmatosítójává vált.

Az elnyomás után a nemzeti nacionalizmus kialakítása, azaz a nemzetépítés elkezdődött, ám a belső dinamika törvényeinek engedelmessé a kívülről rátett keret politikai hatalmi játszmái Dél-Szudán függetlensége után két évvel átcsaptak az erőszakos, etnikai nacionalizmuson és a klientista logikán alapuló fegyveres, s szép lassan az egész országra kiterjedő konfliktusba.

A három párhuzamos államépítés meghatározása és elemzése során megfigyelhettük, hogy a külső államépítés csak akkor lehet sikeres, ha céljai megegyeznek az elit és a lakosság államépítési céljaival. Ellenkező esetben az adott külső államépítési törekvés nem csak elbukik, de az elit céljait segíti elő. Ennek a jelenségnek ékes példája a segélyezés állami erőforrásként való beépítése.

A B. hipotézist és alhipotéziseit is érvényesnek találtuk, tehát bizonyítottuk az elemzés során. Hipotéziseink vizsgálatával és bizonyításukkal nemcsak fontos megállapításokat nyertünk a dél-szudáni államépítésekről és államformálódásról, amelyek akár diplomáciai célokra is felhasználhatók, hanem az esettanulmányt is megfelelő államépítési elméleti kontextusba helyeztük és hozzájárultunk az államépítési-államfejlődési tudományos vitához, sőt a *permanens gyarmatosítás* gondolatával és definiálásával új terminológiát hoztunk létre.

A külső államépítési projekt (*virtuális politikai tér*) engedelmessé Dél-Szudán belső dinamikájának (*reális politikai tér*) és az államnak e szabályok szerint kell játszania. A *reális hatalomgyakorlás* jellegét és szabályait a korrupció, a törvény helyett a fegyverek irányítása és az *önkiszolgáló* (a lakosság szükségleteit mellőző) kormány formálják (Johnson, 2016, 18. o.).

A mozgalmi örökség neopatrimoniális *reális hatalomgyakorlási tere* által irányított belső államépítés és az ennek kritikájaként létrejött ellentétes erők (ellen és kiegészítő államépítések) folyamatos interakcióban vannak a változó intervenciós politikák által irányított külső államépítésekkel.

A hidegháborús paternalisztikus és önérdéken alapuló államépítésektől, az ideológiailag elkötelezett *fentről lefelé* irányuló, a nyugati állam exportján alapuló neoliberális

államépítéseken át a szociokulturális normákon és értékeken alapuló *lentől felfelé* irányuló specializált államépítésekig Dél-Szudán mindenből részesült. A dél-szudáni elit egyszerre lett rezisztens a külső államépítési gyakorlatokkal szemben és függő azoktól, ehhez igazodott az évszázadokon át fejlődött, a hosszú elnyomás elleni és polgárháborúban erőszakossá vált dél-szudáni politikai gondolkodás.

A *láthatatlan* legyőzte a *láthatót*, a *reális politikai tér* eseményei egyre inkább figyelmen kívül hagyják a *virtuális politikai tér* kereteit, a központi hatalmi struktúrák nem érnek el bizonyos perifériákra, amelyek ideiglenes felszabadított területeket hoznak létre, amelyek függetlenek maradnak a hadsereg érkezéséig. A hadsereg érkezésekor pedig vagy fegyveres harc veszi kezdetét a lázadók legyőzéséig (minek következtében a civil lakosság kénytelen elmenekülni), vagy „megvásárlásáig” (a „nagy sátorba” integrálásukig).

A függetlenség kivívásáig dinamikusan fejlődő SPLM a függetlenség óta visszafejlődött, visszaesett a fegyveres konfliktusba, és úgy tűnik, a külső beavatkozás egyik formája sem (békéltető tárgyalások lokális, regionális és globális szinten, békeszerződés /ARCSS/, békefenntartás /UNMISS/, fejlesztési és humanitárius segélyezés) tudta elindítani az ország vezetését a „jó kormányzás” útján, vagy legalábbis elérni a fegyverrel érvelés száműzését a politikai gondolkodásból és a nemzetépítés gyakorlatából.

Megállapítottuk, hogy a *reális politikai tér* pénz nélküli változata, a fegyveres konfliktusok szövevényes és folyamatosan változó hálója marad a belső dinamika alapja egészen addig, amíg a jelenlegi uralkodó elit, vagy az azonos logika szerint működő fegyveres ellenzéke(i) uralják a központot és a perifériát.

Az alkalmazott politikai gondolkodás megváltozására mutatnak jelek (az egyház közösségi szinten békéltető erőfeszítései és a fegyveres ellenzék időszakos politikai összefogása), ám a lényegi változáshoz még hosszú és rögös út vezet.

A jelenlegi dél-szudáni katasztrofális gazdasági és humanitárius állapotokért az uralkodó elit a fegyveres ellenzéknek teszi felelőssé és a problémák tüneti kezelését kiszervezi, azaz bizonyos külső államépítési aktoroktól várja el. Eközben tovább alkalmazza a fegyveres csapásokat és a perifériák erőszakos ellenőrzését.

Az *ortodox* külső államépítési aktorok az uralkodó elitet teszik felelőssé amiatt, hogy az aktuális intervenció és államépítési paradigmának megfelelően meghatározott és megtervezett (helyi sajátosságokat figyelembe vevő) reformok nem történtek meg, s ezért a hatalomért és az erőforrások megszerzéséért folytatott harc eszközei nem változtak. A változó államépítési politikák dél-szudáni alkalmazása nem adott választ a dél-szudáni alapproblémákra.

A dél-szudáni fegyveres és politikai ellenzék az uralkodó elitet teszi felelőssé és a megoldást leginkább abban látja, ha hatalomra kerülne. Csakhogy nincs biztosíték arra, hogy hatalomra kerülésük nem járna együtt az erőszakos neopatrimonialista és klientista rendszer továbbélésével.

Valódi megoldásra a felelősség megosztása és az elszámoltatás adna lehetőséget, az ARCSS-ben előírányzott dél-szudáni hibrid ítélőbíróság a HCSS, azaz a *Hybrid Court for South Sudan* (IGAD, 2015, 43. o.) felállításához és működéséhez azonban béke kell. A dél-szudáni uralkodó elit tudja, hogy amíg a polgárháborús helyzet fennáll, rendkívül kevés az elszámoltatás esélye, és addig még mindig van esélyük megtartani a hatalmat a *virtuális politikai térben* tett megfelelő lépésekkel (ilyen lépés pl. a 2016 decemberben meghirdetett és 2017 májusában elindított nemzeti párbeszéd).

Az ARCSS, amely ugyanúgy kizárt polgárháborús szereplőket a békefolyamatból, majd pedig a megállapodás aláírói közül, mint annak idején a CPA, a 2016 júliusi dzsubai incidensek óta „lélegeztetőgépen” van. A *látható* dimenzióban érvényes maradt, a regionális vezetők még az IGAD 2017. júniusi rendkívüli megbeszélésén is pontos végrehajtását szorgalmazták és a kormány által a nemzeti párbeszéd elindításakor meghirdetett (ám azóta többször megszegett) tűzszünet betartására, az ahhoz való csatlakozásra szólítottak fel (IGAD, 2017), a *láthatatlan* dimenzióban azonban a dél-szudáni elit megszerezte saját céljaira: az ARCSS hatalommegosztáson alapuló egységkormányára az elnök, Salva Kiir újabb „nagy sátra” lett.

A hatalomért folytatott harc kizárólagos maradt Dél-Szudánban az ún. felszabadító mozgalmon belül és kívül. A hatalmi játszmák SPLA/M-n belülré mozgatása nem tette lehetővé a mozgalom és a hadsereg átalakítását. A nemzetközi humanitárius szereplők aktivitása nem kényszerítette a mozgalmat a következő mozgalmi szintre, a hozzáállás megváltoztatására, azaz a szolgáltatások biztosítására a felszabadított területeken. A nemzetközi államépítési projekt mérete lehetővé tette az SPLM-nek az államépítés kiszervezését és állandósította az elitek hatalmi harcát, melyet az olajbevételek megjelenése 2005-ben csak súlyosbított: nőtt a húsosfazék, nőtt a körülötte álló harcosok száma.

Kiir eredménye a „nagy sátor” létrehozása és a polgárháború kirobbanásának elodázása a függetlenség megszerzése utáni időszakra. A következő állam- és nemzetépítési lépéshez a jelenlegi elit és ellenzék már kevés, és a nemzetközi közösség külső államépítési projektje sem hoz lényegi változást, *paradigmaváltásra* van szükség.

A jól finanszírozott külső államépítés *virtuális politikai térben*, a *látható* dimenzióban elért eredményei ellenére Dél-Szudán *reális politikai tere*, a *láthatatlan*

dimenziója lényegét tekintve változatlan, a militáns kleptokrácia logikáját követi, külső államépítés projektje a polgárháború 2013-as kitörésével lényegében elbukott. Függetlenül a külső államépítési tervek nyomásától és intenzivitásától, azaz a *nemzetköziesülés* folyamatától az államépítés továbbra is a belső dinamikának engedelmeskedik, hiszen még a legspeciálisabb, legszofisztikáltabb és legkomplexebb államépítési modell is elbukik, ha a belső logika ellenzi, avagy hiányoznak a belső struktúrák a beemeléséhez. A számos külső dél-szudáni államépítési törekvés csupán minta és felszín maradt a dél-szudáni szabályok és élet evolúciójában, csupán az alapvető szolgáltatásokat biztosítják azok számára, akik kiestek a klientista struktúrából, így létrehozva és táplálva a lakosság és az elit csatolt részeinek segélyfüggőségét.

A hagyományos dél-szudáni működési dinamika az utóbbi időben a *virtuális politikai térben* tett engedmények hatására komplexszé vált, de ugyanazt a logikát követi a *reális politikai térben*.

A nemzeti párbeszéd *reális politikai térbe* való helyezése elérhetővé tenné az ARCSS által előirányzott állandó alkotmány megszövegezését, majd életbe léptetését és az átmeneti időszakot lezáró választások megtartását, ám amint az elemzés során láthattuk, ennek végrehajtásához a dél-szudáni elitnek hiányosak az eszközei és elégtelen a motivációja. Ennek alapján pedig úgy tűnik, mind az ARCSS, mind pedig a nemzeti párbeszéd a *virtuális politikai térben* marad, így az erőszak és a *permanens gyarmatosítás* még évekre elkerülhetetlennek látszik.

A dél-szudáni alapidinamika a külső államépítések hatására nem változott meg, és érik ugyan az államfejlődési polgárháború során, ám a közeljövőben még vezetői cserével sem változhat meg alapjaiban.

4. Főbb hivatkozások

Elsődleges források

GoS (2005): Government of the Republic of the Sudan: „The Comprehensive Peace Agreement between the Government of Sudan and SPLM/SPLA”. January 9, 2005.
http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SD_060000_The%20Comprehensive%20Peace%20Agreement.pdf, letöltés ideje: 2009. október 8.

GoS (2009): Government of the Republic of the Sudan „Abyei Referendum Act”. December 31, 2009. <https://aceproject.org/ero-en/regions/africa/SD/sudan-abyei-area-referendum-act-2009>, letöltés ideje: 2010. május 26.

GoSS (2011): Government of Southern Sudan: „The Transitional Consitution of the Republic of South Sudan, 2011”. April 22, 2011.
http://www.sudantribune.com/IMG/pdf/The_Draft_Transitional_Constitution_of_the_ROSS2-2.pdf, letöltés ideje: 2011. április 26.

IGAD (2015): Intergovernmental Authority on Development: „Agreement on the Resolution of the Conflict in the Republic of South Sudan”. August 17, 2015.
https://igad.int/index.php?option=com_content&view=article&id=1193:agreement-on-the-resolution-of-the-conflict-in-the-republic-of-south-sudan&catid=1:latest-news&Itemid=150, letöltés ideje: 2015. augusztus 27.

IGAD (2017): Intergovernmental Authority on Development: „Communiqué of the 31st Extra-ordinary summit of IGAD assembly of heads of State and Government on South Sudan”. June 12, 2017.
https://www.igad.int/attachments/article/1575/120617_Communique%20of%20the%2031st%20Extra-Ordinary%20IGAD%20Summit%20on%20South%20Sudan.pdf, letöltés ideje: 2017. június 13.

RSS (2015): Republic of South Sudan: „Establishment Order Number 36/2015 for the creation of 28 states”. October 2, 2015. <http://www.goss-online.org/press.html>,
letöltés ideje: 2015. október 12.

Másodlagos források

1. Könyvek, könyvfejezetek

Akol, Lam (2001): *SPLM/SPLA: Inside an African Revolution*. Khartoum: University Press.

Anderson, Benedict (2006): *Elképzelt közösségek*. Budapest: L'Harmattan.

Badie, Bertrand (2000): *The Imported State*. Stanford: Stanford University Press.

Bayart, Jean-François (2009): *The State in Africa, the Politics of the Belly*. Cambridge: Polity Press.

Benkes Mihály (2009): „Az afrikai államiság természete és a nemzetközi rendszer” In: *Afrika Ma*. (szerk. Csizmadia Sándor – Tarrósy István). Pécs: Publikon. 29-50. o.

Búr Gábor (2002): „Nemzeti eszmék és folyamatok Afrikában” In: Balogh et al: *Nemzet és nacionalizmus*. Budapest: Korona.

Búr Gábor (2006): „Gyenge államok és államkudarok Afrikában” In: *Államok és államkudarok a globalizálódó világban*. (szerk. Marton Péter). Budapest: TLI-KTK. 194-211. o.

Chatterjee, Partha (1993): *Nationalist Thought and the Colonial World: a Derivative Discourse*. London: Zed books.

- Collins**, Robert O. (2008): *A History of Modern Sudan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fukuyama**, Francis (2005): *Államépítés. Kormányzás és világrend a 21. században*. Budapest: Századvég Kiadó.
- Herbst**, Jeffrey (2000): *States and Power in Africa. Comparative Lessons in Authority and Control*. Princeton: Princeton University Press.
- Huntington**, Samuel P. (2006): *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*. Budapest: Európa.
- Hyden**, Goran (2006): *African Politics in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Idris**, Amir H. (2005): *Conflict and Politics of Identity in Sudan*. New York: Palgrave Macmillan.
- Johnson**, Douglas H. (2011): *The Root Causes of Sudan's Civil Wars*. Kampala: Fountain Publishers.
- Johnson**, Hilde F. (2016): *South Sudan: The Untold Story – From Independence to Civil War*. London: I.B. Tauris.
- Jok**, Jok Madut (2012): „South Sudan: Building a Diverse Nation”, In: *Sudan after Separation* (szerk. Tori Weis). Berlin: Heinrich Böll Stiftung. 58-67. o.
- Kiss J.** László (2013): „Middle Eastern Studies and Theories of International Relations”. In: *Studies on Political Islam and Islamic Political Thought*. (szerk. Dévényi Kinga) Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, Grotius könyvtár, 99-129. o.
- Leonardi**, Cherry (2015): *Dealing with Government in South Sudan*. Woodbridge: James Currey.

Migdal, Joel S. – **Schlichte**, Klaus (2005): „Rethinking the State”. In: *The Dynamics of States: The Formation and Crises of state Domination* (szerk. Schlichte, Klaus). Aldershot: Ashgate, 1-40. o.

Morgenthau, Hans (1985): *Politics Among Nations*. 6th ed. New York: McGraw Hill.

Nyaba, Peter Adwok (2000): *The Politics of Liberation in South Sudan, an Insider’s View*. Kampala: Fountain Publishers.

Reno, William (2011): *Warfare in Independent Africa*. New York: Cambridge University Press.

Rolandsen, Oystein H. - Daly, Martin W. (2016): *A History of South Sudan*. Cambridge: Cambridge University Press.

Thomas, Edward (2015a): *South Sudan, a Slow Liberation*. London: Zed Books.

Young, John (2015): *A Fractious Rebellion: Inside the SPLM-IO*. Geneva: Small Arms Survey.

Young, John (2016): *Popular Struggles and Elite Co-optation: The Nuer White Army in South Sudan’s Civil War*. Geneva: Small Arms Survey.

2. Tanulmányok, esszék

Chandler, David (2015): „Resilience and the ‘everyday’: beyond the paradox of ‘liberal peace’”. *Review of International Studies*. Vol. 41. No. 1. 27-48. o. DOI: <https://dx.doi.org/10.1017/S0260210513000533>

Chandler, David (2016): „New narratives of international security governance: the shift from global interventionism to global self-policing”. *Global Crime*. Vol. 17. No. 3-4. 1-17. o. DOI: <https://dx.doi.org/10.1080/17440572.2015.1112794>

- Csicsmann** László (2009): „A civilizációs-kulturális tényező szerepe a 21. századi államépítési folyamatban”. *Külügyi Szemle*, Vol. 8. No. 1. 3-17. o.
- De Waal**, Alex (2014a): „When kleptocracy becomes insolvent: brute causes of the civil war in South Sudan”. *African Affairs*, Vol. 113. No. 452. 347-369. o. DOI: <https://dx.doi.org/10.1093/afraf/adu028>
- de Guevara**, Berit Bliesemann (2008): „The State in Times of Statebuilding”. *Civil Wars*. Vol. 10. No. 4. 348-368. o. DOI: <https://dx.doi.org/10.1080/13698240802354466>
- de Guevara**, Berit Bliesemann (2010): „Introduction: The Limits of Statebuilding and the Analysis of State-Formation”. *Journal of Intervention and Statebuilding*, Vol. 4. No. 2. 111-128. o. DOI: <https://dx.doi.org/10.1080/17502970903533652>
- Kindersley**, Nicki - **Rolandsen**, Oystein H. (2016): „Briefing: Prospects for Peace and the UN Regional Protection Force in South Sudan”. *African Affairs*. Virtual Issue: Making Sense of South Sudan. 10-22. o. DOI: <https://dx.doi.org/10.1093/afraf/adw067>
- Large**, Daniel (2014): „Dél-Szudán visszatér a háborúhoz”. *Afrika Tanulmányok*, Vol. 8. No. 1. 35-42. o.
- Large**, Daniel (2016): „China and South Sudan’s Civil War”. *African Studies Quarterly*, Vol. 16. No. 3-4. 35-54. o.
- Marton** Péter (2009): „Az államépítés sorrendisége és az afganisztáni bonyodalmak.” *Külügyi Szemle*, Vol. 8. No. 1. 18-40. o.
- Patey**, Luke (2010): „Crude Days Ahead? Oil and the Resource Curse in Sudan”. *African Affairs*, Vol. 109. No. 437. 617-636. o. DOI: <https://dx.doi.org/10.1093/afraf/adq043>
- Rada** Péter (2009): „Az államépítés folyamatának modellezése”. *Külügyi Szemle*, Vol. 8. No. 1. 41-72. o.

Rolandsen, Oystein H. (2015): „Another civil war in South Sudan: the failure of Guerrilla Government?” *Journal of Eastern African Studies*, Vol.9. No.1. 163-174. o. DOI: <https://dx.doi.org/10.1080/17531055.2014.993210>

Tarrósy István (2008): „Sino-afrikai kapcsolatok a világpolitika rendszerében. Kölcsönös hasznok és lehetőségek a 21. században”. *Külügyi Szemle*, Vol. 7. No. 4. 81-93. o.

Tüske László (2012): „Az alattvaló és az állampolgár – Szempontok az „arab tavasz” egyiptomi fejleményeinek értelmezéséhez”. *Külügyi Szemle*. Vol. 11. No. 1. 21-43. o.

3. Riportok, hírek, jelentések

Ashworth, John (2012): „New Nationalism and Nation healing – the case of South Sudan”. *Sudan Tribune*, April 11, 2012. <http://www.sudantribune.com/spip.php?article42206>, letöltés ideje: 2012. április 21.

Deng, Luka Biong (2012): „Sudan and South Sudan: Where they are heading?”. *Sudan Tribune*, May 20, 2012. <http://www.sudantribune.com/Sudan-and-South-Sudan-Where-are,42561>, letöltés ideje: 2012. június 4.

ICG (2014): International Crisis Group: „South Sudan: a Civil War by any Other Name”. Africa Report, No. 217, April 10, 2014. <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/south-sudan-a-civil-war-by-any-other-name.pdf>, letöltés ideje: 2014. április 28.

ICG (2016a): International Crisis Group: „South Sudan’s South: Conflict in the Equatorias”. Africa Report, No. 236, May 25, 2016. <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/236-south-sudan-s-south-conflict-in-the-equatorias.pdf>, letöltés ideje: 2016. május 29.

ICG (2016b): International Crisis Group: „South Sudan: Rearranging the Chessboard”. Africa Report, No. 243, December 20, 2016. <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/243-south-sudan-rearranging-the-chessboard.pdf>, letöltés ideje: 2016. december 20.

- ICG** (2017): International Crisis Group: „Instruments of Pain (II): Conflict and Famine in South Sudan”. Africa Briefing, No. 236, April 26, 2017.
<https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/b124-instruments-of-pain-ii.pdf>, letöltés ideje: 2017. április 28.
- IRIN** (2017): „Politicised humanitarian aid is fuelling South Sudan's civil war”. February 27, 2017. <http://www.irinnews.org/opinion/2017/02/27/politicised-humanitarian-aid-fuelling-south-sudans-civil-war> , letöltés ideje: 2017. Február 28.
- Jok, Jok Madut** (2013): „South Sudan and the Risks of Unrest”. *Sudd Institute*, December 3, 2013.
https://www.suddinstitute.org/assets/Publications/572b7eb4a4a53_SouthSudanAndTheRisksOfUnrest_Full.pdf, letöltés ideje: 2013. december 6.
- Johnson, Douglas H.** (2012): „Note on Panthou / Heglig”. May 2, 2012.
http://www.sudantribune.com/IMG/pdf/Note_on_Panthou_Heglig.pdf, letöltés ideje: 2012. május 8.
- Mamdani, Mahmoud** (2016): „Who’s to Blame in South Sudan?”. Boston Review, June 28, 2016. <https://bostonreview.net/world/mahmood-mamdani-south-sudan-failed-transition>, letöltés ideje: 2016. augusztus 18.
- Pendle, Naomi** (2016): „A South Sudanese Peace?” *LSE, Justice and Security Research Programme*, July 22, 2016. <http://blogs.lse.ac.uk/jsrp/2016/07/22/a-south-sudanese-peace/>, letöltés ideje: 2016. augusztus 18.
- Pinaud, Clemence** (2016): „Who’s behind South Sudan’s Return to Fighting?”. July 11, 2016. <http://africanarguments.org/2016/07/11/whos-behind-south-sudans-return-to-fighting/>, letöltés ideje: 2016. augusztus 18.

5. A szerző témában megjelent publikációi

Idegen nyelvű tudományos könyvrészlet

Illés Zoltán (2011): „Towards an Independent Southern Sudan”. In: Tarrósy I. – Szabó L. – Hyden, G. (szerk.): *The African State in a Changing Global Context. Breakdowns and Transformations*. LIT Verlag, Berlin. 101-115. o., ISBN: 978-3-643-11060-2.

Magyar nyelvű tudományos könyvrészlet

Illés Zoltán (2012): „Megölni Joseph Kony-t. Végző csapás a Lord’s Resistance Army-ra?”. In: Bretter Z. - Glied V. - Vörös Z. (szerk.): *Az elkötelezett tanító, Tiszteletkötet Csizmadia Sándor 65. születésnapjára*. Publikon, Pécs. 67-76. o., ISBN: 978-615-5001-60-4.

Magyar nyelvű tanulmányok referált szakmai folyóiratban

Illés Zoltán (2010): „Szudán és a referendum”. *Afrika Tanulmányok*, Vol. 4. No. 4., 56-70. o., HU ISSN 1788-6422, http://www.afrikatanulmanyok.hu/application/essay/930_1.pdf

Illés Zoltán (2011): „Dél-Szudán – a független állam létrejötte és kihívásai”. *Külgügyi Szemle*, Vol. 10. No. 2., 176-197. o., HU ISSN 1587-9089.

Illés Zoltán (2011): „Dél-Szudán függetlensége”. *Kül-Világ*. Vol. 8. No. 3., 1-21. o., HU ISSN 1785-5284, http://epa.oszk.hu/00000/00039/00025/pdf/EPA00039_kulvilag_2011_03_illes.pdf

Illés Zoltán (2011): „Leszerelés egy konfliktuszónában – Dél-Szudán esete”. *Nemzet és Biztonság: Biztonságpolitikai szemle*, Vol. 4. No. 6., 29-38. o., HU ISSN 1789-5286, http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/illes_zoltan-leszerelés_egy_konfliktuszonaban____del_szudan_esete.pdf

Illés Zoltán (2011): „Szudán a népszavazás után és az ország kettéválása előtt”. *Afrika Tanulmányok*, Vol. 5. No. 1., 20-28. o., HU ISSN 1788-6422.

Illés Zoltán (2012): „Az EU és a tagországok szerepvállalása Dél-Szudánban”. *Afrika Tanulmányok*, Vol. 6. No. 1., 13-26. o., HU ISSN 1788-6422.

Illés Zoltán (2017): „Kísérlet a dél-szudáni állam alakításának és alakulásának elemzésére”. *Afrika Tanulmányok*, Megjelenés alatt, HU ISSN 1788-6422.